

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/101101,Od-wyzwolenia-Bialehostoku-w-1919-r-do-obrony-Warszawy-w-1939-r-O-generale-Stani.html>

Zdjęcie upamiętniające wejście wojsk polskich do Białegostoku, 22 lutego 1919 r. Fot. ze zbiorów Muzeum Podlaskiego w Białymstoku

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Od wyzwolenia Białegostoku w 1919 r. do obrony Warszawy w 1939 r. O generale Stanisławie Rawicz-Dziewulskim

OKRES HISTORYCZNY

(1918-1922) Odrodzenie Niepodległej (1922-1939) II Rzeczpospolita (1939-1945) II wojna światowa

Autor: WALDEMAR TYSZUK 22.05.2023

Stanisław Rawicz-Dziewulski znany jest przede wszystkim jako dowódca 4.

Pułku Ułanów Zaniemeńskich. Związany jest jednak także z ziemią białostocką, ponieważ to dowodzone przez niego oddziały wojsk polskich wkroczyły wieczorem 19 lutego 1919 r. do Białegostoku, kończąc tym samym nie tylko okupację niemieckiej armii Ober-Ostu, lecz także okres zaborów.

Późniejszy generał brygady Wojska Polskiego urodził się 23 października 1869 r. w Okninach w guberni siedleckiej. Od 1890 r. służył w armii rosyjskiej, głównie w jednostkach kawaleryjskich, brał udział w wojnie rosyjsko-japońskiej, stopniowo awansując w wojskowej hierarchii.

Po wybuchu I wojny światowej, od lipca do września 1914 r., wraz z pułkiem walczył w Królestwie Polskim na froncie pod Warszawą, gdzie, jak sam pisał, brał „udział we wszystkich bitwach”. W styczniu 1915 r., wraz z Kaukaską Dywizją Kawalerii, ówczesny rtm. Dziewulski został przerzucony na front kaukaski do walk przeciw armii tureckiej, a stamtąd skierowano go na front perski – pod miasta Wan i Urmie.

Gen. Stanisław Rawicz-Dzewulski
(1869-1939)

Następnie, wraz z Kaukaską Dywizją Kawalerii, został wysłany na front austriacki i z powrotem na front perski, gdzie zastał go wybuch rewolucji w Rosji. Pod koniec 1917 r. otrzymał propozycję objęcia dowództwa nad Kłaśnickim Pułkiem Huzarów, odmówił jednak, by na przełomie listopada i grudnia 1917 r. wstąpić do formującego się I Korpusu Polskiego w Rosji pod dowództwem gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego.

W lutym został aresztowany przez bolszewików. Przetrzymany był w więzieniu tagańskim w Moskwie, chorował wówczas na tyfus i zapalenie płuc. Po uwolnieniu przez bolszewików, w końcu sierpnia 1918 r. pojawił się w Warszawie, by listopadzie 1918 r. z rozkazu Rady Regencyjnej rozpocząć formowanie 4. Pułku Ułanów w ramach tworzącego się Wojska Polskiego.

Wyzwolenie Białegostoku

17 lutego, jeszcze podczas stacjonowania pododdziałów okupacyjnych sił niemieckich armii *Ober-Ost* w Białymstoku, pułkownik Dziewulski przybył do miasta celem przejęcia go od Niemców wspólnie z polską administracją. Należy przy tym nadmienić, że już w listopadzie 1918 r. do Białegostoku przyjechał wyznaczony komisarz rządowy Ignacy Mrozowski, mający przygotować polską administrację. Funkcjonował także Tymczasowy Komitet Miejski z p.o. prezydenta Józefem Karolem Puchalskim.

Wieczorem, około godziny 19.00, 19 lutego 1919 r., po odjeździe ostatnich oddziałów niemieckich, do miasta wkroczyła sformowana w Łapach przez płk. Stanisława Rawicz-Dziewulskiego grupa wojsk. Składała się ona z Białostockiego Pułku Strzelców, przynależącego wcześniej do Dywizji Litewsko-Białoruskiej, z plutonu Suwalskiego Pułku Strzelców, z 3. i 4. szwadronu 4. Pułku Ułanów, którymi dowodził rtm. Nowicki, a także z Wojewódzkiego Szwadronu Ziemi Mazowieckiej rtm. Kossaka oraz z baterii 1. Dywizjonu Artylerii Konnej. Oficjalne uroczystości na białostockim rynku odbyły się jednak dopiero w sobotę 22 lutego.

Druk okolicznościowy, wydany z okazji wkroczenia oddziałów Wojska Polskiego do Białegostoku

Po wkroczeniu do Białegostoku płk Dziewulski stał się pierwszym polskim komendantem miasta, zarządził również karanie grabieży, dywersji i rozbojów z całą surowością prawa wojennego. Należy tu wspomnieć o fakcie, że Białystok i okoliczne tereny w czasie okupacji niemieckiej, zwłaszcza jej ostatniego okresu, trapione były falą rozbojów, morderstw i ogólnego bezprawia. Wyzwolenie Białegostoku, choć odbyło się bezkrwawo i miało militarnie znaczenie jedynie symboliczne, spowodowało, że pamięć o Stanisławie Rawicz-Dziewulskim na Białostocczyźnie przetrwała do dzisiaj.

Udział w wojnie polsko-bolszewickiej

Po kilku dniach od wejścia do Białegostoku grupa bojowa dowodzona przez płk. Dziewulskiego została przerzucona do miejscowości Mosty. 8 marca 1919 r. żołnierze dowodzeni przez płk. Dziewulskiego stoczyli ciężkie walki w obronie Szczuczyna, a bolszewicy zostali odparci na linii Sziliki z dużymi stratami własnymi. 18 marca dowodzone przez niego zgrupowanie w trudnych warunkach pogodowych oskrzydliło Lidę z północnego zachodu, ale próba zajęcia miasta nie powiodła się z braku odpowiednich sił.

Na przełomie marca i kwietnia 1919 r. grupa kawalerii płk. Dziewulskiego na linii rzeki Szczuczny odpierała ataki bolszewickich pułków, w tym złożonej z Polaków-komunistów Zachodniej Dywizji Strzelców. W lipcu 1919 r. 4. Pułk Ułanów wraz z dowódcą przeniesiono na front miński i skierowano do walk przeciw bolszewikom. Za walki o Kojdanów, Słuck i nad Ptyczą Stanisław Rawicz-Dziewulski otrzymał w lipcu 1923 r. Orderu Virtuti Militari.

**Zdjęcie upamiętniające wejście
wojsk polskich do Białegostoku,
22 lutego 1919 r. ze zbiorów
Muzeum Podlaskiego w
Białymstoku**

Do lipca 1920 r. 4. pułk ułanów stacjonował nad Berezyną, gdzie zastała go generalna ofensywa bolszewicka. Pułk obsadził następnie linię dawnych okopów niemieckich w okolicach Nieświeży i Baranowicz. Później jednostka zdołała się wycofać, docierając 31 lipca nad Bug, gdzie liczyła już tylko 170 ułanów. W trakcie bitwy na przedpolach Warszawy pułk został przeniesiony najpierw do Garwolina, a potem do Wyszogrodu i uzupełniony szwadronem jazdy mjr. Jaworskiego. We wrześniu 1920 r. jednostkę włączono do 2. Brygady Jazdy, z którą wzięła udział w bitwie nad Niemnem – 24 września stoczyła ciężkie boje z Litwinami o Porzecze.

Pułk wziął także udział w działaniach pościgowych za rozbitymi bolszewikami, a w październiku dokonał udanego zagonu na Dołhinów, osiągając 18 października zamierzoną linię Kościeniewicze-Dołhinów na wschód od Puszczy Nalibockiej, gdzie zakończono szlak bojowy. 1 maja 1921 r. płk Stanisław Rawicz-Dziewulski został przeniesiony w stan spoczynku.

Portret gen. Stanisława Rawicz-Dziewulskiego autorstwa, artysty malarza Janusza Podoskiego. Fot. ze zbiorów NAC

Obrona Warszawy 1939 r.

Interesującym i najmniej zbadanym wątkiem jest fakt, że we wrześniu 1939 r. gen. Stanisław Rawicz-Dziewulski zgłosił się do obrony Warszawy. Wiemy, że generał zmarł z powodu odniesionych ran 18 października 1939 r. Jego nazwisko nie figuruje przy żadnej jednostce, chociażby improwizowanej, która walczyła w Warszawie, trudno jednak przypuszczać, by ktoś dopuścił do służby liniowej niemal 70-letniego, schorowanego generała. Można jednak postawić hipotezę, że zgłosił się do jednego ze sztabów i tam

nieoficjalnie pełnił funkcje pomocnicze. Grób tego nieco już dzisiaj zapomnianego generała WP, bohatera Białegostoku z 1919 r. i Warszawy z 1939 r., znajduje się na warszawskich Powązkach, wśród poległych w 1939 r. żołnierzy Wojska Polskiego.

COFNIJ SIĘ